

קשרי הכאלקוליתיקון הארצישראלי עם מצרים הפריהיסטורית

מאת

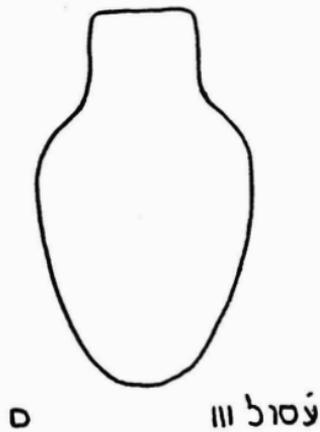
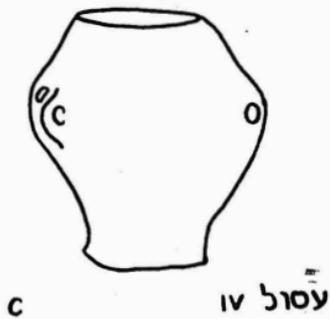
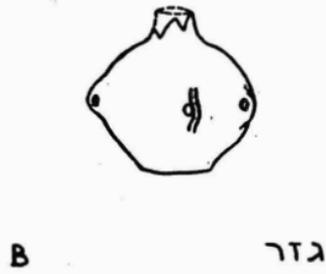
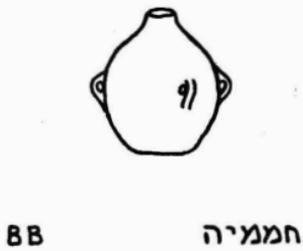
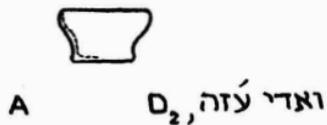
י. קפלן

בדרך כלל מועטים הם טיפוסי הכלים מן הכאלקוליתיקון הארצישראלי, שכדוגמתם נמצאו במצרים הפריהיסטורית. הכלים, שצוינו עד כה כמשותפים לשתי ארצות אלו, הם¹: (א) הגביע בעל הבסיס של חצוצרה, שנמצא בתלילאת-ע'סול בעבר הירדן המזרחי ובמרימדה במצרים התחתונה; (ב) כף-חרס, שנתגלתה בכמה מקומות בארץ-ישראל ובמצרים; (ג) הכד בעל ידיות-המדף הבהונות, שאף הוא נמצא במקומות שונים בארץ ובמצרים, ויש לייחסו לפרק-הזמן S. D. 40—50, בקירוב². ובאשר לספל העבה, בעל הידית הגבוהה (שם, type C), שנתגלה במוסטגדה ובבדארי, שבשעתו הושווה לשברי כלי המחבצה³ (בפרק זמן זה עדיין לא היתה ידועה צורתה השלמה של המחבצה)⁴, הרי מוטב, לדעתנו, להשוותו לספל בעל הידית הגבוהה במגידו VI—VII, או לכלי דומה, שנמצא בשכבה של "תרבות עמק יורעאל" בעפולה⁵.

עכשיו יש בכוונתנו להביא ראיות חדשות לקשר שבין ארץ-ישראל

-
- J. Kantor, The Early Relations of Egypt with Asia, *JNES*, 1942, (1 p.202
- Op. cit., type-D; R. W. Ehrich, ed.: *Relative Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago 1954, p. 4 Fig. I
- E. Macdonald, and others, *Beth-Pelet*, II, (3 כנראה בעקבות פיטרי, ראה, London 1932, p. 15
- 4) י. קפלן, על שני כלים מן התקופה הכאלקוליתית בארץ-ישראל, ידיעות, שנה י"ח, עמ' 65—60; והשווה גם *PEQ*, 1954, pp. 97—100.
- R.M. Engberg and G. M. Shipton, *Notes on the Chalcolithic and Early Bronze Age Pottery of Megiddo*, Chicago 1934, Chart 24; E. L. Sukenik, Archaeological Investigations at 'Affula, *JPOS*, 21, 1948, p. 54 Pl. 12 13; M. Dothan, High Loop-handled Cups and the Early Relations between Mesopotamia, Egypt and Palestine, *PEQ*, 1953, pp. 132—137.

מצרים ארץ ישראל

למצרים, שעד כה לא הוקדשה לו תשומת-הלב הראויה. נראה לנו, שקיים דמיון רב בין צורותיהם של כמה כלים, שנתגלו בכפר חממייה בבדארי⁶ , לבין אלו של ע'סול, ואף של ואדי-רבה⁷ . חממייה היא מן האתרים במצרים, שבו נערכו חפירות גם בשטח של היישוב העתיק, ולא בקברים בלבד. ואלה הם הכלים, שמן הראוי לתת את הדעת עליהם: ד) קערה משוחה באדום — Bad. Civ. XXVI, 1; כלי דומה נמצא באתר — D₂ בוואדי-ע'זה, אך ללא משח⁸ ; וכבר קבענו במקום אחר (במאמר, שיתפרסם בקרוב), שזמנם של ממצאי D₂ זהה עם זה של ע'סול I (ראה ציור A. AA); ה) כד בעל ארבע ידיות נקב — Bad. Civ. XXVI, 7. בקוויו החיצוניים דומה הוא לכלי מחפיר (רות גזר⁹) (על האחרון קישוט בצבע, שאינו על הכלי מחממייה). אולברייט ואחריו רייט דנו בכלי זה בקשר לבעיית ה"Cream Ware", שהועלתה על-ידי מקאליסטר בדין וחשבון שלו על חפירות גזר, והם קבעו, ללא היסוס, שזהו כאלקולית-ע'סולי¹⁰ . לדעתנו, דומה כלי זה לכלי בע'סול III, והאחר רון נבדל ממנו רק בקישוט הנקודות שבו¹¹ (ר' ציור B, B B); ו) המקטר הדריקוני⁸, Bad. Civ. XXVI, (ספק הוא, אם אמנם יש יסוד לשחזור הידיות, כפי שהובאו בציור, ונראה הדבר, שאלה היו ידיות-נקב). כלי מעין זה, בעל ידיות-נקב מאונכות, נמצא בע'סול IV¹² . דוגמה אחרת, קטנה מזו במידתה (ובעלת בסיס גבוה של חצוצרה), נמצאת בבית-הנכות באיסטנבול, והיא הובאה לכאן עם ממצאים אחרים מגזר¹³ (ר' ציור C, C C); ז) כד, שצורתו

- G. Brunton and C. Caton-Thompson, *The Badarian Civilization (6 and the PreDynastic Remains near Badari*, London 1928
- J. Kaplan, *The Excavations at Wadi-Rabah, IEJ*, 1958, pp. 7
Macdonald, op. cit. (supra, n. 3), Pl. 38, 7 (8
- R.A.S. Calalister, *The Excavation of Gezer*, London 1912, II, p.
39; III, Pl. CXLI, 5
- W. F. Albright, *Palestine in the Earliest Historical Period, JPOS*, (10
15, 1935, p. 209, n. 46; G. E. Wright, *The Pottery of Palestine from
the Earliest Times to the End of the Bronze Age*, New-Haven 1937,
p. 23; R. B. K. Amiran, *The "Cream Ware" of Gezer and the Beer-
sheba Late Chalcolithic, IEJ*, 5, 1955, Pl. 34, A
- A. Mallon and others, *Teleilat Ghassul*, I, Rome 1934, p. 102, (1^r
Fig. 52, 2
- Amiran, *ibid.* (supra, n. 10), Pl. 34, B (13 *Ibid.*, Pl. 51, 99 (12

צורת ביצה ובסיסו מעוגל, והוא מרוק שחור — Bad. Civ. XXI, 9, צבע טיפוסי למצרים הפרהיסטורית. כלי דומה לו נתגלה בעיסול III 14), אך ללא מירוק; ואילו המירוק השחור אפייני לשלב הכאלקוליטי של "ואדי־רבה" (15). מכל מקום ברי הדבר, שלפי צורתו יש לייחסו לכאלקוליטיקון הארצישראלי (ר' ציור D, DD).

נוסף לארבעת הכלים הנזכרים נתגלו בין ממצאי חממייה שני שברי חרס חרותים בדגם האידרה ומרוקים שחור — Bad. Civ. LXXIII, 147—8. כדוגמת שברי החרס, שחשפנום בשכבה הכאלקוליטית III בחפירות תל־ליות־בטאשי, החופפת את השלב הכאלקוליטי של ואדי רבה (16). כמורן ראיות לציון ידיות־הזינו באותו לוח, מס. 151—150 (17), הידועות גם בכאל־קוליטיקון הארצישראלי.

בסיכומו של דבר ניתן לקבוע, שהדוגמות, שהובאו ברשימה זו, מעידות על קשר אמיץ יותר מכפי שהיה ידוע עד כה בין הכאלקוליטיקון הארצי־ישראלי לבין זה של מצרים.

Mallon, *ibid.* (*supra*, n. 11), p. 99, Fig. 49 (14

Kaplan, *ibid.*, (*supra*, n. 7), p. 154

Kaplan, The Excavations at Teluliot Batashi in the Vale of (16

Sorek, *EI*, 5, 1958, p. 23, Figs. 10, 11

Wright, *ibid.* (*supra*, n. 10) p. 29 (17